

prav posledica njenega gmotnega stanja. Teže bi to trdili za pravno življenje in disciplino, ki sta duhovito predstavljena – v teoriji in praksi.

Trem osrednjim vsebinskim sklopom sledijo biogrami za 268 duhovnikov, od katerih so nekateri znani le po imenu; razvrščeni so abecedno. Pri njihovem sestavljanju je bila dana prednost primarnim virom, kjer to ni bilo mogoče, pa se je avtorica oprla na sekundarne vire in literaturo. Dodan je praktičen pregled duhovnikov in beneficijev po krajih.

Nadvse dobrodošla novost (z ozirom na besedilo disertacije) so priloge, v katerih so objavljeni doslej povečini neznan dokumenti (19), ki skušajo (in jim to uspeva) po svoji razvrstitvi odražati oziroma ilustrirati zgradbo besedila. Med drugim je objavljena Friderikova ustanovna listina, ki se je ohranila kot insert v transumptu iz leta 1599. Izvirnik ustanovne listine namreč ni ohranjen, pač pa prepis, ki ga je kralj Maksimilijan I. izstavil leta 1496 (ne 1494, kot se je pomotoma zapisalo v knjigo; prim. str. 37, op 96). Dalje spoznamo papeževo potrditveno bulo cesarjeve ustanovitve ljubljanske škofije (6. 9. 1462) in bulo o eksempciji (izvzemu izpod sodne oblasti oglejskega patriarha) ljubljanskega škofa in kapitlja. Te tri (št. 1–3) tako imenovane ustanovne listine so bile med tu objavljenimi dokumenti doslej edine že objavljene. Objavljen je na primer tudi prepis najstarejšega v celoti ohranjenega kapiteljskega statuta iz leta 1519 (št. 8) in kapiteljske konstitucije iz leta 1533, v katerih že odmeva reformacijsko gibanje (št. 9).

Knjigo zaokroža pregled arhivskih virov, ki jih je avtorica izbrskala v domačih in tujih arhivskih ter knjižničnih institucijah – največ seveda v Nadškofijskem arhivu v Ljubljani in Arhivu Republike Slovenije – ter seznam objavljenih virov in literature, ki obsega blizu 280 naslovov. Ta podatek naj bo le eden izmed numeričnih dokazov resnosti in vneme, s katero se je avtorica lotila raziskave. Ker je od zagovora doktorske disertacije do izida knjige preteklo le osem mesecev, je verjetno v pomanjkanju časa iskati vzrok, da knjiga nima indeksov. Če že biogrami do neke mere nadomestijo osebni indeks, bi bilo dobro pristaviti še krajevni in predvsem stvarni indeks, pri čemer je resnici na ljubo treba povedati, da se zadnjega zaradi kočljivosti priprave veliko strokovnih del izogiblje.

Sicer lahko rečemo, da je študija pregledno in smiselno razdeljena na poglavja in podpoglavja, v opombah pa pogosto zasledimo kazalke, ki opozarjajo na povezave z ugotovitvami v drugih (pod)poglavjih. Razvidno je, da je besedilo razmeroma dolgo nastajalo in zorelo; potrpežljivo je v zrelo celoto povežalo mnogo podrobnosti. Za to je bilo treba pregledati veliko gradiva in imeti dober pregled nad njim. Opombe so izčrpne – ko gre za citiranje preveč splošnih, za zgodovinarja kar osnovnošolskih stvari, morda celo nepotrebne – in s podrobno dokumentiranostjo omogočajo kritično preverljivost trditev ter prinašajo tudi pojasnila pojmov, ki jih zasledimo v osnovnem besedilu. Jezik je tekoč in bogat, vendar pričakuje bogato terminološko znanje.

Pričakovati je, da bo knjiga Lilijane Žnidaršič

Golec – kot večina resnih zgodovinopisnih del – našla le malo res zainteresiranega bralstva. A to je že druga zgodba. Zgodba slovenskega oziroma zgodovinopisja nasploh. Nam preostane le, da kolegici Lilijani čestitamo za res zrelo delo in ji zaželimo še veliko raziskovalnih ter drugih strokovnih zmag.

Andrej Nared

IFLA načela za hrambo knjižničnega gradiva in ravnanje z njim, Bibliothecaria 7, Filozofska fakulteta v Ljubljani in Arhiv Republike Slovenije, Ljubljana 2000, 122 strani

Denimo, da se znajdete v vlažnem, kiselkasto za-tohlem, temačnem ali morda preosvetljenem prostoru s številnimi policami, ki se šibijo pod težo prahu, knjig, foliantov, kartonskih škatel, fasciklov, zemljevidov, arhivskih map, porumenelih papirjev ... Nekaj iščete, zase ali za druge. Mogoče samo vračate pregledano in odrabljeno gradivo, ali pa skušate odkriti še kaj praznega prostora za skladiščenje. Prostor je res neprijeten, vendar so v njem shranjene stvari, ki vam nekaj pomenijo. Potrebujejo pa jih tudi drugi, torej so širšega (družbenega, morda kulturnega, zgodovinskega in nacionalnega) pomena in vam je zaupana skrb zanje. Medtem ko se vaša pljuča borijo s plesnivim vzduhom, ki sili h kašlju in kihanju in očitno ne more koristiti shranjenemu gradivu, ter se zaradi neprijetne kožne srbečice neobvladano praskate, vas najbrž mora presveteliti misel, da je treba takoj nekaj storiti.

Vsakomur, ki se pri svojem delu srečuje s takimi in podobnimi okoliščinami in želi v zvezi z njimi nekaj ukreniti, je zagotovo v pomoč odlična knjižica *IFLA načela za hrambo knjižničnega gradiva in za ravnanje z njim*, ki je lani izšla tudi pri nas. IFLA, Mednarodna zveza bibliografskih društev in ustanov, je edicijo z napotki in priporočili za materialno varovanje raznovrstnega knjižničnega gradiva dopolnjeno izdala že tretjič, pri nas pa sta jo založila Oddelek za bibliotekarstvo na FF v Ljubljani in Arhiv Republike Slovenije. Nobeden od teh podatkov ni zanemarljiv. Gre namreč za temeljito prečiščeno, strokovno sijajno utemeljeno, vendar vsakemu povprečno izobraženemu strokovnemu delavcu ali sploh vsakršnemu zainteresiranemu nespécialistu razumljivo napisano delo o tem, kako načelna stališča o materialnem varovanju in zaščiti gradiv učinkovito udejanjiti v praksi. Knjižica torej ni namenjena le bibliotekarjem, čeprav očitno ustreza zahtevam kakovostnega strokovnega učbenika. Kajti s hranjenjem in varovanjem tradicionalnih knjižničnih gradiv, torej knjig in drugih tiskanih ali rokopisnih zapisov na papirju in pergamentu, se ukvarjajo tudi arhivisti. Podobno kot bibliotekarjem se jim v sodobnem času kopičijo »netradicionalna« gradiva in zapisi na vizualnih in avdio-vizualnih nosilcih, na primer fotografsko in filmsko gradivo, vinilne plošče, kasete, diskete, računalniški koloti in laserske plošče,

ki jih je treba skladiščiti. Bibliotekarsko in arhivistično stroko je torej v skupnem založniškem dejanju povežala skupna problematika, ki je - kljub pionirskemu delu domačih strokovnjakov, kot so J. Žontar, L. Krese, N. Čučnik-Majcen, J. Vodopivec, N. Golob in drugi - tako celostno doslej še ni zajela nobena v slovenščini izdana publikacija. Seveda pa se z vsemi omenjenimi gradivi srečujemo tudi v vsakdanjem življenju. Zato so številni napotki in pojasnila, ki jih najdemo v *Načelih*, uporabni prav za vsakogar.

Kaj torej v knjižici izvemo? Po *Glosarju nekaterih strokovnih izrazov in Predgovoru* je v *Uvodu* okvirno opredeljeno, kaj vse ogroža gradivo, ki je s svojo materialnostjo neogibno podvrženo staranju in razpadanju. Pojasnjeni so drugi razlogi in pogoji za varovanje (predvsem taki, ki niso povezani le s pomembnostjo in vsebino gradiv); brez njih ni mogoče razviti odgovornega odnosa do varovanja in ravnanja z gradivom. Takoj sledijo operativni napotki z jasno razčlenjenimi prioriteta, kako se lotiti urejanja materialnega varovanja. Odločilna je natančna ocena fizičnega stanja ustanove in zbirke ter določitev potreb po varovanju, s katerimi se mora strinjati tudi vodstvo ustanove, sicer so lahko vsa prizadevanja brez učinka. Pregledati pa je treba tako značilnosti zgradbe, pripravljenosti na nesreče in nezgode, klimatske razmere kot tudi stanje gradiv. Ker so sredstva vedno omejena, je treba na podlagi ocene stanja zelo jasno določiti, ali dati prednost zagotavljanju varnosti strukture zgradbe, izboljševanju klimatskih razmer, ali izboljševanju načina hranjenja gradiva in ravnanju z njim. Čeprav je zagotavljanje ustreznih razmer povezano s precejšnjimi stroški, je vendarle treba izhajati iz spoznanja, da je preventiva večinoma cenejša od kurative. A številne malenkosti lahko brez večjih stroškov z logičnim razmišljanjem, pazljivim rokovanjem in iznajdljivostjo opravi vsak sam. Za uspešno varovanje pa je seveda bistvena tudi dejavna vloga nacionalnih ustanov, širše družbene skupnosti in ozaveščene javnosti ter medsebojno sodelovanje vseh sorodnih institucij.

Naslednja poglavja v knjižici piramidalno širijo in razdeljujejo zastavke, zgoščeno predstavljene v uvodu. Po podrobnostih o *Zagotavljanju varnosti in preprečevanju nesreč* in postopkih pri odpravljanju posledic nesreč so z ustreznimi mejnimi in priporočenimi vrednostmi predstavljeni *Klimatski pogoji*, ki jih sooblikujejo relativna vlaga, onesnaženost zraka in svetloba, njihovi negativni spremljevalci pa so plesen, mrčes in drugi škodljivci. Navedeni so osnovni postopki pri obdelavi poškodovanega gradiva, preventivni ukrepi

in predvsem zelo jasni praktični ukrepi za izboljšanje razmer. V poglavju *Tradicionalno gradivo* so predstavljeni primerni načini shranjevanja gradiva in ravnanja z njim: pri obdelavi, čitalniški izposoji, fotokopiranju, prenašanju in prevažanju ter na razstavah. Poglavji *Fotografsko in filmsko gradivo* ter *Audiovizualni nosilci* pa govorita o pravilnem ravnanju s temi gradivi ter dajeta priporočila in prikazujeta standarde za primerno hrambo z mikroklimatskimi razmerami vred. V poglavju o *Reproduciranju* je govor o tem, na kaj je z vidika ohranjanja treba paziti pri fotokopiranju, mikrofilmanju in digitalizaciji gradiv ter pri izdelavi strategije za pretvarjanje arhivskih magnetnih in optičnih medijev. Pač pa v knjižici ni mogoče najti konzervatorskih navodil in postopkov, saj ta prehajajo na področje specialističnih znanj.

Načela so pravzaprav samo uvod v problematiko - na to opozarja obsežna *Bibliografija* z dodatno literaturo k vsakemu poglavju. Spisku *Standardov*, ki pokrivajo področje materialnega varovanja, ter uporabnim naslovom sta slovenska urednika dodala še naslove ustanov, na katere se je v Sloveniji mogoče obrniti po nasvet. Na koncu je treba poudariti, da je posebna dragocenost te publikacije zagotovo ta, da skuša svoje bralce naučiti, kako naj samostojno razmislijo o pravih ukrepih, ki jih je v vsakokratnem konkretnem položaju treba oziroma nujno izvesti. Ravno temeljit razmislek je namreč eden bistvenih pogojev za uspešno praktično uveljavitev načel. Le tako vloženi trud in opravljeno delo ne bosta zaman in bodo vložena sredstva smotno uporabljena.

Jezikovno je knjižica skrbno pripravljena. Urednika Jedert Vodopivec in Jože Urbanija sta k strokovnemu pregledu in terminološki uskladitvi obravnavanih področij pritegnila kar enajst strokovnjakov iz različnih ustanov (inštitutov, muzejev, arhivov, galerij) ter skupaj z Vladimirjem Žumrom in Natašo Golob usklajevala njihovo delo. Lektorsko delo je opravil Dušan Maher. Tako je bilo tudi v praksi uresničeno načelo, da je za uspešno delo, h kateremu ne nazadnje sodita tudi razvijanje in izpopolnjevanje slovenskega strokovnega izrazja, pomembno medsebojno strokovno sodelovanje številnih ustanov in posameznikov. In ker se dobri zgledi spodobijo, je bila publikacija natisnjena na trajno obstojnem papirju, ki ustreza standardu SIST/ISO 9706; to je papir brez substanc, ki same od sebe povzročajo kemijski razkroj, z visoko raztržno odpornostjo in pričakovano življenjsko dobo nekaj stoletij. Tudi papir pač prispeva k temu, da se zapisano ohranja.

Alenka Koron